

Tadeusz Maciejewski

Uniwersytet Gdański

PROFESOR STANISŁAW MATYSIK (1921–1994) JAKO HISTORYK PRAWA MORSKIEGO

Urodził się 9 marca 1921 r. w Trzemesznie (woj. bydgoskie) jako syn Józefa, nauczyciela gimnazjum w Chojnicach, zamordowanego przez Niemców w 1939 r. oraz Marii z d. Woźniczko, dyrektorki gimnazjum w Chojnicach. Egzamin dojrzałości zdał w maju 1939 r. w państwowym Liceum Humanistycznym w Chojnicach. W czasie okupacji przebywał wraz z rodziną w Generalnym Gubernatorstwie i na Kresach Wschodnich. Studia prawnicze odbył na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UMK w Toruniu. Tytuł doktora prawa uzyskał w 1949 r. (praca odznaczona I nagrodą na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UMK). Od 1950 r. wykładał w Wyższej Szkole Handlu Morskiego (przemianowanej na WSE) w Sopocie. Od 1 września 1951 r. do 30 września 1970 r. był kierownikiem Katedry Prawa Morskiego. Na podstawie uchwały Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki z dnia 22 października 1954 r. uzyskał tytuł i stanowisko profesora nadzwyczajnego. Na stanowisko to powołała S. Matysika Rada Państwa PRL uchwałą z dnia 13 grudnia 1962 r. Od 1 października 1953 r. pełnił obowiązki prorektora WSE w Sopocie, a od 1 października 1954 r. był rektorem tej uczelni. Senat WSE wybrał go ponownie dwukrotnie na stanowisko rektora, w październiku 1956 r. oraz maju 1959 r. Funkcje te pełnił do 31 sierpnia 1962 r. Od 1 października 1958 r. do 30 września 1970 r. był też kierownikiem Katedry Prawa Cywilnego na UMK w Toruniu, gdzie również powołano go na stanowisko prorektora. W latach 1967–1970 był równoległe dyrektorem Instytutu Gospodarki Morskiej w WSE w Sopocie.

Z dniem utworzenia Uniwersytetu Gdańskiego S. Matysika powołano na dziekana organizowanego od podstaw Wydziału Prawa i Administracji (1 maja 1970 r.) oraz dyrektora Instytutu Prawa Morskiego. Funkcję dziekana pełnił do 30 września 1974 r., a funkcję dyrektora Instytutu do 30 września 1977 r. Od 1 października 1977 r. do 30 września 1980 r. był profesorem w instytucie Badania Prawa Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie. Od 1 października

1980 r. do 31 grudnia 1981 r. był profesorem prawa międzynarodowego publicznego na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Łodzi.

Gdy w 1981 r. prowadził cykl wykładów na Uniwersytecie w Strasburgu (Francja), w PRL wprowadzono stan wojenny. S. Matysik pozostał wówczas na 8 lat we Francji. Piastował tam najpierw przez trzy miesiące stanowisko profesora (tzw. *associé*) na Uniwersytecie w Paryżu I (Panteon – Sorbonne), a następnie przez rok na Uniwersytecie w Strasburgu II (dzisiaj Université Robert Schuman). Nominacja ta dokonana przez prezydenta Republiki Francji została przedłużona do końca roku akademickiego 1987/1988. Jako profesor *associé* wykładał prawo morskie oraz prawo handlowe (francuskie) na Uniwersytecie Górnej Alzacji (Université de Saute – Alsace) w Instytucie Międzynarodowego Transportu (Institut International des Transport) w Miluzie. Wykłady z prawa morskiego i handlowego prowadził jeszcze w roku akademickim 1988/1989. Następnie w 1989 r. powrócił do kraju. Tutaj od 1 października 1990 r. do 30 września 1991 r. był zatrudniony w Katedrze Prawa Morskiego UG oraz Wyższej Szkole Morskiej w Gdyni.

Po przejściu na emeryturę nadal aktywnie współpracował z Uniwersytetem Gdańskim, prowadząc wykłady z prawa morskiego. Był promotorem w 16 przewodach doktorskich oraz opiekunem ponad 350 prac magisterskich i dyplomowych. Trzykrotnie otrzymał nagrody naukowe ministra (1964, 1969, 1976). Uczestniczył w konferencjach plenarnych Międzynarodowego Komitetu Morskiego w Rijece (1962), Sztokholmie (1963), Nowym Jorku (1965), Antwerpii (1972). Brał również udział w Konferencjach Dyplomowych Prawa Morskiego w Brukseli w latach 1957, 1961, 1967, 1969 jako członek delegacji rządowej polskiej oraz w lutym 1968 r. jako przewodniczący delegacji polskiej. Powołany przez dyrektora Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej w Wiedniu wszedł w skład międzynarodowego zespołu ekspertów przygotowujących projekt konwencji o pokojowym wykorzystaniu energii atomowej do napędu statków morskich oraz konwencji o usuwaniu odpadów promieniotwórczych do morza. Uczestniczył w pracach tych zespołów w Wiedniu (1960 i 1962) oraz w Monako (1962). Uczestniczył również w dwóch konferencjach komitetu prawnego Międzynarodowej Morskiej Organizacji Doradczej w Londynie (1968, 1971). W latach 1973 – 1976 był członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów. W latach 1953 – 1977 był członkiem Kolegium Arbitrów Polskiej Izby Handlu Zagranicznego, a od 1960 r. do 1974 r. Prezydium Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego ds. Żeglugi Morskiej i Śródlądowej w Gdyni. W latach 1957 i 1958 przewodniczył komisji powołanej przez ministra żeglugi do opracowania ostatecznej wersji projektu kodeksu morskiego.

Jego dorobek naukowy liczy ok. 150 pozycji, z czego większość (110) powstała w okresie gdańskim (do 1977 r.). Można w nim wyróżnić kilka nurtów. Początkowo zajmował się historią prawa morskiego. Jego badania nad źródłami i instytucjami dawnego prawa morskiego zaowocowały wydaniem znakomitych mono-

grafii: *Prawo nadbrzeżne. Ius naufragii* (1950)¹ oraz *Prawo morskie Gdańska. Studium historycznoprawne* (1958)². Stał się w tej dziedzinie prekursorem badań, dotąd nie znajdując następców. Drugi nurt zainteresowań S. Matysika stanowiły zagadnienia współczesnego prawa morskiego. W tym zakresie szczególną rolę odegrały Jego podręczniki akademickie – trzytomowe dzieło *Prawo morskie. Zarys systemu* (1971 – 1975)³ oraz *Podręcznik prawa morskiego* (5 wydań). Był też współautorem *Polskiego kodeksu morskiego* i wielu innych przedsięwzięć legislacyjnych. Księgi pamiątkowej ani za życia, ani pośmiertnie jego uczniowie nigdy Mu nie wydali.

Za swoją działalność naukowo-organizacyjną został wyróżniony wysokimi odznaczeniami państwowymi: Złotym Krzyżem Zasługi (1956), Krzyżem Oficerskim Odrodzenia Polski (1964), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1970) oraz licznymi medalami za zasługi położone dla Gdyni i gospodarki morskiej. Zmarł 1 marca 1994 r. w siedzibie Katedry w Sopocie, krótko przed wygłoszeniem wykładu⁴.

Przed 1939 r. o historii prawa morskiego w dawnej Polsce krótki szkic napisał jedynie K. Koranyi⁵, który był mistrzem i inspiratorem w podjęciu przez S. Matysika szczegółowych badań nad dziejami prawa morskiego na Morzach – Bałtyckim i Północnym oraz w samym Gdańsku. Natomiast kwestiami szczegółowymi w okresie międzywojennym zajmowali się m.in. prawnicy skupieni w komisji zajmującej się reformą prawa handlowego, którzy na przełomie lat 1918 i 1919 utworzyli Komisję Prawa Morskiego, niemal jednak całkowicie skupiając się na morskim ustawodawstwie administracyjnym⁶. W rezultacie projekt handlowego prawa morskiego do 1939 r. nie wyszedł poza stadium dyskusji, chociaż ukazały się podręczniki A. Majewskiego⁷ i W. Sowińskiego⁸.

Po 1945 r., kiedy to Polska uzyskała długą granicę morską, problematyka historii prawa morskiego znalazła wreszcie swych badaczy. Pierwszych podaje B. Janik⁹, zaliczając do nich m.in. S. Matysika, E. Cieślaka, T. Kupczyńskiego. Zaj-

¹ S. Matysik, *Prawo nadbrzeżne (Ius naufragii). Studium z historii prawa morskiego*, Toruń 1950, ss. 264.

² S. Matysik, *Prawo morskie Gdańska. Studium historycznoprawne*, Warszawa 1958, ss. 355.

³ S. Matysik, *Prawo morskie. Zarys systemu*, t. I, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971, s. 23–91.

⁴ Biogramy S. Matysika zamieścili m.in. J. Młynarczyk, *Wspomnienia. Stanisław Matysik (1921–1994)*, Sprawozdania Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, 1994, s. 299–301, T. Maciejewski, *Matysik Stanisław (1921–1994)*, Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego. Suplement II, Gdańsk 2001; tenże, *Stanisław Matysik (1921–1994)*, Gdańskie Studia Prawnicze, t. XIV, Gdańsk 1995, s. 1190–1192; przedruk, Gdańskie Studia Prawnicze, t. XXIII, Gdańsk 2010, Księga Jubileuszowa 40-lecia Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, s. 385–387.

⁵ K. Koranyi, *Z zagadnień prawa morskiego w dawnej Polsce*, Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie, z. 1, Lwów 1939, s. 37–39.

⁶ S. Matysik, *Prawo morskie*, s. 73 i n.

⁷ A. Majewski, *Prawo handlowe morskie*, Warszawa 1935, *passim*.

⁸ W. Sowiński, *Zarys prawa morskiego handlowego*, Gdańsk 1946, gdzie przedstawił również swe ustalenia z okresu międzywojennego.

⁹ B. Janik, *Przegląd zagadnień historii prawa morskiego w polskiej literaturze naukowej 1939–1953*, Rocznik Gdański, t. 13, 1954, s. 214–223, gdzie szczegółowo wylicza prace wymienionych przez siebie Autorów, stąd nie ma potrzeby ich przytaczania.

mowali się oni różnymi kwestiami, głównie jednak trzema, tj. źródłami prawa morskiego, zagadnieniami prawno-splęcznymi oraz problematyką prawno-ekonomiczną. Od lat sześćdziesiątych XX w. liczba badaczy zdecydowanie wzrosła, chociaż nie można powiedzieć, że historia prawa morskiego jest wyłączną dziedziną badawczą, którą uprawiali. Najbliższy temu był do 1964 r. właśnie S. Matysik, ale i on odszedł do współczesnego prawa morskiego. Od tego czasu ożywienie było już niewielkie, a liczba publikacji zmalała. Stało się to za sprawą różnych przyczyn, których wymienianie nie należy jednak do tematu niniejszego szkicu.

Podstawę dorobku naukowego S. Matysika w zakresie nauk prawno-historycznych stanowiły 22 pozycje, z których znakomita większość odnosiła się do prawa morskiego. Składały się na niego: dwie monografie, system i podręcznik prawa morskiego, 15 artykułów, jeden wstęp, jedna recenzja i jedno hasło.

Pierwszą monografią S. Matysika było studium poświęcone prawu nadbrzeżnemu (*ius naufragii*). Była to jednocześnie jego rozprawa doktorska obroniona w 1949 r., a wydana w następnym. Jej promotorem był ówczesny rektor UMK prof. K. Koranyi, z którego to inicjatywy S. Matysik najpierw napisał pod jego kierunkiem pracę magisterską dotyczącą samego tematu, którą następnie rozszerzył, by po roku stała się ona pracą doktorską. Sam S. Matysik we wstępie do swego dzieła tak o tym zresztą pisał: „prof. Koranyi nie taił, że będzie ona jednym z pierwszych kroków w tej dziedzinie – ze wszystkimi konsekwencjami stąd płynącymi”¹⁰, następnie dodając: „Podjęcie w Polsce szerszych badań z dziejów prawa morskiego nasuwa się obecnie jako zagadnienie nie mniej ważne od studiów historyczno-prawnych w jakiegokolwiek dziedzinie”¹¹, co wynikało z całkowicie nowych warunków społeczno-gospodarczych związanych z uzyskaniem przez nasze państwo szerokiego dostępu do morza. K. Koranyi był jednocześnie pierwszym recenzentem tej monografii na forum ogólnopolskim¹². Pisał w niej, że „Praca Stanisława Matysika poświęcona jest jednemu z bardziej interesujących problemów prawa morskiego, [który] nie był opracowany w całej swej rozciągłości, jak to czyni obecnie autor, [a] wartość pracy S. Matysika polega przede wszystkim na skrupulatnym zebraniu i zestawieniu olbrzymiej ilości materiału źródłowego, następnie na podjęciu śmiałej próby wyjaśnienia genezy prawa nadbrzeżnego oraz na plastycznym zarysowaniu dziejów tego prawa”. Siłą rzeczy taki też był podział wewnętrzny monografii, którego tutaj pod względem formalnym i merytorycznym nie będziemy omawiać, gdyż na kilkuset stronach uczynił to sam S. Matysik na szerokim tle prawno-porównawczym w obrębie Mórza: Śródziemnego, Czarnego, Północnego i Bałtyckiego oraz Atlantyku. Warto jednak dodać, że w 1956 r. profesor historii na fińskim uniwersytecie w Turku, Vilho Niitemaa, wydał rozprawę pt. *Das Strandrecht in Nordeuropa im Mittelalter*, gdzie, jak pisze

¹⁰ S. Matysik, *Prawo nadbrzeżne*, s. 5.

¹¹ Tamże, s. 6.

¹² K. Koranyi, *Studium z historii prawa morskiego*, Przegląd Zachodni, 1951, z. 1–2, s. 298–302.

H. Grajewski, autor jej recenzji¹³, „przedmiot recenzowanego studium jest znacznie węższy niż zakres pracy Matysika”, a następnie że „Moim zdaniem, znacznie jaśniej i trafniej ujmuje zagadnienie przyczyn zaniku prawa nadbrzeżnego Matysik [...]”. Zaznaczyć przy tym należy, że V. Niitemaa nie znał pracy S. Matysika, posiadającej wszakże streszczenie w języku angielskim, jak również nie przejrzał innych rozpraw cytowanych przez S. Matysika. Ważne przy tym było to, iż jego monografia została wydana w języku niemieckim, wśród historyków prawa uznawanym wówczas za podstawowy w Europie.

W kolejnej monografii S. Matysik zajął się dziejami prawa morskiego Gdańska, przez kilka stuleci największego portu nie tylko Rzeczypospolitej, ale i Bałtyku. Dzieło ukazało się w 1958 r. Wcześniej autor poświęcił temu zagadnieniu kilka artykułów, które tu wykorzystał. Historia prawa morskiego Gdańska stanowiła syntezę będącą ukoronowaniem wielu lat pracy naukowej. Zaznaczyć przy tym należy, że tej problematyce niewiele miejsca poświęciła nauka niemiecka, a już w ogóle polska. Do podjęcia tej tematyki zachęcił S. Matysika również K. Koranyi. Nie bez znaczenia było także przejście przez S. Matysika w 1951 r. do pracy naukowej w Wyższej Szkole Handlu Morskiego (późniejsza Wyższa Szkoła Ekonomiczna) w Sopocie. Fakt ten, jak pisze S. Salmonowicz autor recenzji tej monografii¹⁴, spowodował to, że „oprócz znajomości bogatej literatury naukowej, S. Matysik, oparł się w swych ustaleniach historyczno-prawnych przede wszystkim na własnych niezwykle bogatych badaniach źródłowych”¹⁵.

Swe studium oparł S. Matysik na kryterium chronologiczno-rzeczowym. Daty graniczne nie budziły żadnych wątpliwości, gdyż były to lata 1454–1793, okres przynależności Gdańska do Rzeczypospolitej, skupiając się głównie, co należy uznać za niezwykle słuszne, na wiekach XVII i XVIII. Praca została podzielona na 10 rozdziałów. Najpierw zostały omówione źródła prawa morskiego używane w Gdańsku (I), następnie administracyjne prawo morskie (II, III), dalej akty prawne obowiązujące w XVI w. (IV–VI), potem najważniejsza ordynacja z XVII w. (VII), wreszcie w najobszerniejszym rozdziale (IX) gdańska kodyfikacja prawa morskiego zawarta w wilkierzu z 1761 r., by problematykę zakończyć krótkim zarysem dziejów prawa morskiego po 1793 r.

Było to konieczne i uzasadnione, gdyż przepisy morskie z 1761 r. zostały w Gdańsku cofnięte dopiero w 1862 r. wraz z ukazaniem się w Prusach kodeksu handlowego. S. Salmonowicz, podsumowując swą recenzję, tak napisał: „Praca Stanisława Matysika przeorała teren mało zbadany i stanowi trwały wkład naukowy w badaniach nad dziejami praw specjalnych dawnej Rzeczypospolitej [...] Autor pokazał liczne trudności w opracowaniu materiału źródłowego obszernej, ale wymagającej kontroli literatury naukowej, borykał się także z trudnościami przy rozwiązywaniu zagadnień z dziejów gospodarczych Gdańska

¹³ H. Grajewski, *Czasopismo Prawno-Historyczne*, t. XIII, z. 2, 1961, s. 280–884.

¹⁴ S. Salmonowicz, *Czasopismo Prawno – Historyczne*, T. XIII, z. 2, 1961, s. 275–280.

¹⁵ Tamże, s. 280.

problemów ustrojowych...¹⁶ Zasadniczo skończywszy w 1962 r. swe prace nad historią prawa morskiego, S. Matysik zainteresował się współczesnością. Złożyło się na to niewątpliwie wiele przyczyn, m.in. intensywna kariera we władzach akademickich uczelni sopockich (później gdańskich – rektor, prorektor, dziekan) oraz toruńskich (prorektor), a także większy kontakt z aktywnym prawem morskim zarówno naukowo-teoretyczny (kierownictwo Instytutów i Katedr zajmujących się gospodarką morską) jak i praktyczny, czy też udział w niezliczonych konferencjach, przede wszystkim międzynarodowych itd.

Nic więc dziwnego, że S. Matysik zaczął parać się współczesnym prawem morskim, najpierw w formach mniejszych, przechodząc następnie do podręczników, a nawet całego jego systemu. Te ostatnie wiązały się nierozłącznie z jego wieloletnią karierą nauczyciela akademickiego, wytrawnego wykładowcy i cenionego autorytetu. Uwieńczeniem jego starań na tym polu było niewątpliwie napisanie dzieła pt. *Prawo morskie. Zarys systemu* (trzy tomy). Jest rzeczą oczywistą, że w tomie pierwszym sięgnął do historii prawa morskiego, poświęcając jej niemalże cały dział pierwszy, zajmując się głównie historią jego źródeł od czasów najdawniejszych aż do współczesności.

Zarysowi dziejów prawa morskiego do końca XVIII w. poświęcił rozdział pierwszy działu pierwszego. Rozpoczął od starożytności (Mezopotamia, Grecja, Rzym) przez średniowiecze i czasy wczesnonowożytne (portowe miasta Italii, Katalonię, a w szczególności Francję oraz obszary Europy Środkowo-Północnej, zwłaszcza hanzeatyckiej, co dziwne o Gdańsku nie wspominając). W rozdziale drugim zajął się prawem morskim w XIX w., zwłaszcza zaś francuskim kodeksem handlowym z 1807 r. oraz jego wpływami, jak również systemem anglosaskim oraz odrębnie niemieckim (kodeksy z lat 1861 i 1897). W rozdziale trzecim, najobszerniejszym, przedstawił natomiast prawo morskie w XX w. wraz z jego gwałtownymi przemianami, kończąc uwagami o narodzinach tej gałęzi prawa w Polsce, po 1945 r. oraz roli zwyczaju i stosowaniu prawa morskiego.

Natomiast niewiele mniej miejsca poświęcił S. Matysik zagadnieniom historii prawa morskiego w wydanym wcześniej *Podręczniku prawa morskiego*, co jest oczywiste i zrozumiałe, gdyż napisał go wyłącznie na potrzeby wykładów akademickich, które odbywały się zresztą w nielicznych ośrodkach akademickich związanych ściśle z tą tematyką¹⁷. W rezultacie treść prawnohistoryczna w obu książkach jest bardzo podobna.

Artykuły S. Matysika z zakresu historii prawa i ustroju dadzą się uporządkować chronologicznie, rzeczowo oraz porównawczo. Zrozumiałe jest przy tym to, że najwięcej z nich zajmuje się prawem morskim. Chronologicznie dotyczyły one następujących zagadnień: zatargu Torunia z Danią o towary pochodzące z rozbitego statku gdańskiego (1371)¹⁸, zimowej przerwy w żegludze bałtyckiej w XIV

¹⁶ Tamże.

¹⁷ *Podręcznik prawa morskiego*, Warszawa 1959 (wyd. 1), s. 15–59, 1979 (5 wyd.)

¹⁸ Przypisy 18–23 przedstawiają bibliografię prac S. Matysika, a więc: *Zatarg Torunia z możnowładcą*

i XVw.¹⁹, początku prawa pracy w prawie morskim²⁰, zakazu wywozu saletry z Polski przez Gdańsk w XVII w.²¹, historii źródeł prawa morskiego w Gdańsku²², gdańskiej ordynacji morskiej z XVI w.²³, procesu przeciwko zbiegłym marynarzom²⁴, historii konosamentu²⁵, morskiego prawa pracy, ale już w czasach wczesnonowożytnych²⁶, wspólnych źródeł prawa morskiego na Bałtyku²⁷, problematyki współwłasności statków na Bałtyku (XIV–XVIII). Obraz ten uzupełniały: wstęp źródłoznawczy do tłumaczenia B. Janika²⁸ oraz krótkie hasło odnoszące się do dawnego prawa morskiego²⁹. Z wyliczenia tego jasno wynika, że S. Matysika interesowało głównie prawo morskie Gdańska i Bałtyku. Mało tego, większość z tych artykułów była wyraźnie związana z jego monografią *Prawo morskie Gdańska*, czego zresztą sam autor nie ukrywał, pisząc, że były one napisane przed lub po ukazaniu się tego studium, a nawet stanowiły jego fragmenty. Były więc z nim bezpośrednio i organicznie związane. Niewiele natomiast pozycji nawiązywało do jego wcześniejszej monografii, tj. *Prawa nadbrzeżnego*. W sumie, wydając artykuły, nawiązywał rzadziej do czasów średniowiecza, a dużo częściej do czasów wczesnonowożytnych (XVI–XVIII w.).

Konkludując można nawet przedstawić pogląd, że autor prawie całkowicie na przykładzie prawa morskiego Gdańska i Bałtyku wyczerpał tę tematykę. Problematykę kiedyś mu zaproponowaną przez K. Koranyiego znakomicie więc zrealizował, a gdyby nadal chciał przy niej pozostać, zasadniczo pisałby już tylko przyczynki. Niewątpliwie S. Matysik zdawał sobie w sposób oczywisty sprawę z zaistniałej sytuacji, stąd w 1962 r. odszedł prawie zupełnie od historii prawa morskiego, zajmując się już od prawie lat pięćdziesiątych XX w. współczesnym prawem morskim, na którym to polu odniósł być może jeszcze większe sukcesy. Prace więc w dziedzinie historii polskiego (gdańskiego) prawa morskiego na jego

duńskim o towary toruńczyków pochodzące z rozbitego statku gdańskiego z 1377 r., Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. XV, 1950, z. 3/4.

¹⁹ *Zagadnienia zimowej przerwy w bałtyckiej żegludze Hanzy w XIV i XV wieku*, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. XVI, 1950, z. 1–4.

²⁰ *Początki prawa pracy w średniowiecznym prawie morskim*, „Państwo i Prawo” 1950, t. V, z. 5/6.

²¹ *Zakazy wywozu saletry z Polski w XVIII wieku w świetle współczesnej krytyki gdańskiej*, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. XVII, 1951, z. 1/2.

²² *Ze studiów nad historią prawa morskiego w Gdańsku. Historia źródeł*, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. XVII, 1951, z. 1/2.

²³ *Gdańska ordynacja prawa morskiego z początków XVI wieku*, „Przegląd Zachodni” 1952, z. 5/6.

²⁴ *Nieznanym gdańskim proces przeciwko zbiegłym ze statku marynarzom (2 r. 1750)*, Rocznik Gdański, t. XIII, 1954.

²⁵ *Ze studiów nad przeszłością konosamentu*, Rocznik Gdański, t. XIV, 1955.

²⁶ *Gdańskie prawo pracy na morzu w XVI – XVII wieku*, Rocznik Prawa Morskiego, Warszawa 1955.

²⁷ *Wspólne źródła prawa morskiego stosowanego na Bałtyku w przeszłości*, Czasopismo Prawno-Historyczne, t. XII, z. 1, 1960.

²⁸ *Ze studiów nad współwłasnością statków morskich w żegludze bałtyckiej XIV–XVIII w.*, Czasopismo Prawno-Historyczne, t. XIV, z. 1, 1962.

²⁹ *Najstarszy tekst prawa morskiego w Gdańsku. Opracował i na język polski przełożył Bernard Janik, wstępem opatrzył Stanisław Matysik*, Gdańsk 1961.

osobie praktycznie się zakończyły, będąc jedynie tylko sporadycznie później kontynuowane. Pisarstwo S. Matysika stanowiło jej ukoronowanie. Teren badawczy, dotychczas mało znany, został przez autora skutecznie wyczerpany, a oryginalna gdańska myśl prawnicza znakomicie uwypuklona zwłaszcza w odniesieniu do gdańskiej kodyfikacji prawa morskiego zawartej w wilkierzu z 1761 r. Była ona bowiem wyrazem zaistnienia z jednej strony wczesnokapitalistycznych stosunków społeczno-gospodarczych, zaś z drugiej nawiązania do wzorców prusko-skandynawsko-niderlandzkich.

Poza historią prawa morskiego S. Matysik o okresie historii ogólnej ustroju i prawa pisał niewiele, również jednak z obszaru gdańskiego. I tak w drugiej połowie lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia pojawiła się niezwykle interesująca inicjatywa przedstawienia w polskim piśmiennictwie prawnohistorycznym dorobku i sylwetek wybitnych prawników polskich XVI – XVIII w. Zainteresowało się nią kilka ośrodków akademickich, co zaowocowało w ciągu kilkunastu lat wydaniem paru bardzo ciekawych opracowań, których tutaj z oczywistych względów nie będziemy wymieniać. W kierunku ten wpisał się także S. Matysik, opracowując w 1954 r. osobę gdańskiego prawnika i sekretarza królewskiego Eliasza Konstantyna Schrödera (1625–1680). Uczynił to równolegle w *Czasopiśmie Prawno-Historycznym* (wymiar ogólnopolski) oraz *Roczniku Gdańskim* (wymiar lokalny)³⁰. Oba teksty niewiele się zresztą różniły. Ważne były również ze względów rocznicowych, gdyż wtedy to właśnie przypadała pięćsetna rocznica inkorporacji Prus Królewskich do Polski. Schröder zyskał sobie przychyłność króla Jana Kazimierza, pamiętać należy, że były to lata „potopu szwedzkiego” i zwycięstw Karola Gustawa. Polskiemu władcy zatytułował zresztą największe swe dzieło *Ius Publicum Dantiscanum...*, które jednak nigdy nie doczekało się wydania, chociaż dedykowane było Janowi Kazimierzowi. Stało się tak za sprawą gdańskiej rady miejskiej, ograniczającej wpływy polskiego dworu na sprawy gdańskie, zwłaszcza na ustrój wewnętrzny Gdańska. W publikacji nie pomogło też zresztą poparcie ze strony Jana III Sobieskiego. Program zaproponowanych przez E.K. Schrödera reform był bowiem całkowicie nie do zaakceptowania przez radę, a nawet dla niej niebezpieczny.

Ta sama, wspomniana wyżej rocznica skłoniła również S. Matysika do napisania kolejnego obszernego artykułu poświęconego tym razem stosunkowi Gdańska do Rzeczypospolitej oraz ustrojowi miasta w latach 1454 – 1793. Podsumował on w nim krytycznie zarówno literaturę niemiecką, zwłaszcza z okresu hitlerowskiego, ale też i polską z czasów II Rzeczypospolitej i początków Polski Ludowej, mającą charakter bardziej propagandowy niż merytoryczny. Wytyczył też, oprócz stanu badań, dalsze pilne ich potrzeby, pisząc m.in., że „wciąż brak wyczerpującego i metodycznie bezbłędnego dzieła, które by ujęło ten tak istotny problem dla historii Polski, historii państwa i prawa polskiego”³¹. Słowa te okaza-

³⁰ *Prawo morskie, Słownik starożytności Słowiańskich*, t. IV, cz. 1, Warszawa 1970.

³¹ *Eliasz Konstantyn Schröder. Gdański prawnik i sekretarz królewski z XVII wieku. Życie i dzieło*, *Czasopi-*

ły się prorocze, gdyż wspomniane wyżej błędy i braki wypełniła wielotomowa, wiele lat później wydana, *Historia Gdańska* pod ogólną redakcją E. Cieślaka, jak również wiele innych monografii i pryncyptów.

Wreszcie wspomnieć na koniec należy o udziale S. Matysika w napisaniu popularnonaukowej rozprawy pod red. M. Pelczara o dziejach Gdańska, a zwłaszcza rozwijającej się w mieście nauce i kulturze³².

Odnosić też tutaj wypada napisaną przez S. Matysika recenzję pracy radzieckiego uczonego M. Tarasowa o prawie transportowym, a zwłaszcza morskim zarówno w aspekcie historycznym, jak i współczesnym³³.

Konkludując, należy stwierdzić, że zainteresowania S. Matysika historią prawa morskiego trwały generalnie do 1962 r., a więc kilkanaście lat. W tym czasie stał się on najwybitniejszym historykiem tej dziedziny prawa, zapoczątkowując, a być może i nawet kończąc jej uprawianie w Polsce po 1945 r., dokonując jej syntezy w sposób przejrzysty i konsekwentny, jak również z pełnym sukcesem.

Tadeusz Maciejewski

PROFESSOR STANISŁAW MATYSIK (1921–1994) AS A HISTORIAN OF MARITIME LAW

Professor Stanisław Matysik (1921–1994) graduated from the Nicolaus Copernicus University in Toruń (1948). In 1949 he received the degree of the Doctor of Law, in 1954 he became an associate professor, and in 1962 a full professor. He worked in schools of higher education and universities, among others, in Sopot, Gdansk, Warsaw, Lodz, Paris, Strasbourg and Mulhouse. His scientific achievements include about 150 items. He researched the history of maritime law since the half of the 1960-ties and later he focused only on the contemporary maritime law. In the field of historical studies he wrote 22 scientific papers. The most important of them were outstanding monographs: "Coastal Law (*Ius naufragii*). Study on the History of Maritime Law" (Torun 1950) and "Maritime Law of Gdansk. Historical Legal Study" (Warsaw 1958). They earned him not only nationwide, but also European fame and recognition, which were cemented by 3 – volume work "Maritime Law. Outline of the System" (1971–1975).

smo Prawno-Historyczne, t. VI, z. 1, 1954; oraz *Eliasz Konstantyn Schröder, gdański prawnik (1625–1680)*, Rocznik Gdański, t. XIII, 1954.

³² *O stosunku Gdańska do Polski i o ustroju Gdańska w l. 1454–1793. Stan i potrzeby badań*, Przegląd Zachodni, t. X, 1954, z. 7/8, s. 390.

³³ *Dzieje Gdańska*, [w:] *Gdańsk, jego dzieje i kultura*, Warszawa 1969.